

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav české literatury a komparatistiky

V Praze 16. 10. 2017

Posudek disertační práce Magdy Španihelové *Naše (krásné, zdravé, moderní a národní) tělo: vizuální reprezentace fyzické kultury a sportu v kontextu formování národní identity v meziválečném Československu*

Práce Magdy Španihelové je věnována vizuálním reprezentacím těla v Československé republice mezi válkami. Jádrem tvoří čtyři typy pohybu, které byly podstatně proměňovány vizuálními médii a na druhou stranu samy ovlivnily způsob vnímání těla. Doktorandka ve své práci zároveň sleduje způsoby redukce a reprezentace těla, které přispívaly ke specifické identifikaci češství. Práce se soustředí na sokolské cvičení a jeho proměnu během dvaceti let první republiky. Tuto proměnu iniciovala dvojí možnost vizuální prezentace sokolského těla – masová prezentace sokolských sletů, která navázala na původní jednotlivé, tzv. živé obrazy a svojí masovou ornamentálností a dokonalostí vizuální dynamiky zcela vytěsnila původní představování zdatných estetických těl, která prezentovala plastickou antickou dokonalost, a vznik specifického pohybu ženského těla, který se postupně prosadil jako zdravá ženská varianta sokolského cvičení s jasnou prokreativní profilací. Základ tohoto cvičení tvořil výrazový tanec, který směřoval k osvobození ženského těla, zdravější fyziologii a celkové zdatnosti, zároveň však i k ladnosti. Do sokolského cvičení se integrovaly postupy Rudolfa Labana, Émila Jacques-Dalcroze a Isadory Duncan, které nejenže znamenaly reformu tance, ale spojovaly se též s reformačním úsilím o ozdravení člověka i o některé mystické koncepty, jako byla theosofická eurymie. Velký význam sehrála Milča Mayerová a její propagace tohoto tance. Fotografie nových tančících těl v přírodě a elegance pohybu zachycovaného filmem vybízely k napodobování, zároveň se stávaly určitým dokonalým zpodoběním zdraví, síly a zdatnosti nové republiky. Je tedy pochopitelné, že je těmto reprezentacím věnována velká pozornost, ačkoliv by bylo možné kapitolu poněkud koncentrovat.

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita Karlova

Ústav české literatury a komparatistiky

Následují tři koncepčně provázané kapitoly, které jsou vlastně potenciálně skryty v tématu sokolského těla a jeho reprezentace: tělo v zápase je prezentováno Gustavem Frištenským, tělo tančící tanečnicí Milčou Mayerovou a tělo sportovní atletkou Zdeňkou Koubkovou. V kapitole o Frištenském autorka pozoruhodně rozvinula téma manipulace s obrazem zápasnického těla v propagaci jak samotného borce, tak v propagaci národní. Ve dvou kapitolách následujících je využita genderová optika (stejně jako v kapitole o zápase, kde doktorandka poukazuje na roli maskulinity) a různé způsoby disciplinace těla, které spoluvytvářejí progresivní uměleckou a sportovní tvář československé kultury. Zvláště poslední kapitola o sportu ženském čtenáře upozorňuje na paradoxy nového ideálu výkonného, strojového těla – vyjadřuje moderní dokonalost v rychlosti a optimalizaci, která se však střetává s harmonickým ideálem nehybnosti, ladnosti i specifického zdraví ženy jako prokreativní síly – ženy-matky. Případ Zdeňky Koubkové i s její operační přeměnou na Zdeňka Koubka se tak stává klíčem pochopení limitů modernosti, které se odrážejí také v zobrazování ženského těla. Módnost androgynního těla ženy (tyto ženy se pojmenovávaly „garsone“ – tedy garsonka – a jejich obraz je znám nejen v módě, ale i ve výtvarném umění a v literatuře) je vlastně hodně povrchová a nezasahuje základní mateřský ideál. Co bych chtěla ocenit, je dobrá schopnost pracovat s genderovými teoriemi, které se nestávají dogmatickými škatulkami, v nichž se ztrácí dynamika sledovaných problémů. Magda Španihelová pracuje s rozsáhlou literaturou předmětu, domácí i zahraniční, je obeznámena s dobovým tiskem či filmy a její archivní výzkum přinesl řadu překvapivých odhalení.

Práce je přehledná a čtivá, ale poněkud nevzrušivá a jakoby bezproblémová. Trápí ji překlepy, někdy opravdu bizarní.

Přes svoji přehlednost a jasnou strukturu je jedna kapitola ne zcela na místě a měla by být přemístěna nebo možná spíše integrována do kapitoly jiné – jedná se o kapitolu o zdravotních a hygienických proměnách chápání ženského těla.

Je úkolem oponenta postihnout nedostatky práce a také navrhnout určitá zlepšení. Na tomto místě uvádím své kritické postřehy v bodech:

Ústav české literatury a komparatistiky

1. V první části práce je Magda Španihelová ne vždy přesná a celkově by tato část vyžadovala krácení a větší koncentrovanost na vizuální reprezentaci a teoretické problémy s ní spojené.
2. V celku práce se ve výše zmíněné plynulosti ztrácí důležité, jen zdánlivé detaily, které by osvětlily vedení argumentace a prohloubily výklad. Magda Španihelová totiž místy v argumentaci k dokumentování svého názoru užívá určité snadné pozice, které většinou pochází ze sekundární literatury – např. krize maskulinity, z níž jaksí vyplývá založení skauta jako typicky mužské iniciativy oddělené od ženské – tam by asi přece jen chtělo drobně doplnit, že paralelně vzniká dívčí skauting a v Čechách se obě skupiny mísí. Tyto drobné marginálie v celku svědčí o určité rychlosti recepce a určité nekritičnosti k sekundárním pramenům.

Uvedený příklad by bylo možno vidět jako marginální, ale je jich více, takže oponentka získává dojem, že autorka byla ve spěchu.

3. Ještě podstatnější je problém následující, jež uvádím jako příklad, kterým se projevuje již zmíněná určitá spěchavost, která vede Magdu Španihelovou k vynechání argumentů. V souvislosti se sokolským tělem se píše o propojení estetické teorie a sokolství u zakladatele cvičení Miroslava Tyrše, který následoval antické vzory, a nešlo mu, jak zdůrazňuje doktorandka, jen o brannou zdatnost – připravenost k boji, ale o doktorandčiným textem zdůrazňovanou vizuální, korporální estetiku. V tomto případě by bylo vhodné text doplnit konkrétně, např. Tyršovými estetickými požadavky, které formuloval nejen v Hodu olympickém, ale hlavně ve své analýze sousoší Laokoona ve stopách G. E. Lessinga. Jiné takové nedostatečně argumentované místo se např. týká toho, jak s Tyršem zacházel Ferdinand Pujman, operní režisér, a kdo to vlastně Pujman byl. Bylo by možno jmenovat další místa.

Práci doporučuji k obhajobě.

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita Karlova

Ústav české literatury a komparatistiky

Pro další práci bych navrhovala ještě následnou revizi, prohloubení argumentace a nalezení občasných krátkých spojení, doplnění nevysvětlených jmen a také naopak na některých místech určitá zkrácení.

Doc. Mgr. Libuše Heczková, PhD.